

زمان و مکان واقعی دعای عرفه چه وقت و در کجاست؟

در بسیاری از موارد اختلاف در تعیین روزهای ماه های قمری به معنای تفاوت آغاز یک ماه در دو منطقه نیست، بلکه این تفاوت در محاسبات یا مبانی شرعی است...

۱- در بسیاری از موارد اختلاف در تعیین روزهای ماه های قمری به معنای تفاوت آغاز یک ماه در دو منطقه نیست، بلکه این تفاوت در محاسبات یا مبانی شرعی است که باعث می شود مردم در یک منطقه روزی قبل از مردم سایر مناطق را اول ماه خود بدانند، در حالی که در واقع روز اول ماه یا روز عرفه در هر دو منطقه یکی بوده است؛ به عبارت روشن تر اختلاف مبانی که در بین مذاهب فقهی در کشورهای گوناگون وجود دارد، زمینه بروز برخی از این اختلافات است نه تفاوت واقعی افق در دو کشور.

بر این اساس روز عرفه در ایران و عربستان در بسیاری از موارد یک روز معین است نه دو روز؛ شاهد این امر هم آن است که در برخی از این کشورها اهل سنت یک روز را آغاز ماه رمضان یا شوال معرفی می کنند و شیعیان بر اساس منابع و قواعد خود روزی دیگر را؛ پس لزوماً روز عرفه در عربستان یک روز قبل از ما و روز تعیین شده از نظر مفتیان آن ها نیست و چه بسا در بسیاری از موارد عرفه آن ها همان روز عرفه ما باشد یا بالعکس.

۲- در مورد اعمال و دستورات خاص و ارزش گذاری که در مورد ایام و لیالی معین در منابع دینی شده قبل از هر چیز باید به خود آن منبع و مرجع مراجعه نمود؛ و بر اساس همان معیار و میزان این مساله را مورد بررسی قرار داد؛ به عنوان مثال در مورد شب قدر این گونه بیان شده که فضیلت روز قدر یعنی روزی که بعد از شب قدر می آید هم مانند شب قدر است؛ علامه مجلسی در همین رابطه می نویسد: «البته عمل و عبادت که در روز قدر واقع می شود با اینکه تقدیر در شب قدر است منافات با ارزش آن ندارد چون در اخبار وارد شده که روز قدر هم در ارزش مانند شب قدر است.» (۱)

بر این اساس و با توجه به این نکته که شب عبارت است از تاریکی و نرسیدن نور خورشید به آن قسمت از کره زمین که رو به روی خورشید قرار ندارد، و چون تاریکی همراه با گردش زمین در حرکت است و یک دوره کامل آن در بیست و چهار ساعت انجام می شود، ممکن است شب قدر یک دوره کامل شب در تمام نقاط کره زمین باشد؛ یعنی مدت بیست و چهار ساعت تاریکی که تمام نقاط زمین را زیر پوشش قرار می دهد، که آغاز آن از یک نقطه فرضی روی کره زمین شروع می شود و در همان نقطه پایان می گیرد. (۲)

بر این اساس لااقل در مانند شب قدر شب بسیاری از مناطق دیگر هم در زمره شب قدر محسوب می شود، هر چند در منطقه ما همان زمان روز باشد و چه بسا بتوان همین مساله را در مورد برخی مناسبت های دیگر مانند روز عرفه و ... تعمیم داد. بنابراین هیچ اشکالی وجود ندارد که شب قدر یا روز عرفه در دو منطقه با یک روز یا یک شب متفاوت باشد.

۳- حتی اگر تفاوت در روزها را امری واقعی بدانیم و واقعا امروز در عربستان و فردا در ایران عرفه باشد، فضیلت انجام عمل در هر منطقه مربوط به ساکنان همان منطقه در همان زمان معین است و نمی توان گفت معیار منطقه خاصی است، زیرا زمان امری متفاوت از مکان است و معنا ندارد که مثلاً آغاز و پایان ماه رمضان یا روز عرفه در یک سوی کره زمین بر همه مناطق تعمیم داده شود در حالی که در آن مناطق هنوز ماه رمضان آغاز نشده و هنوز روز عرفه نیامده است؛ بلکه فضیلت روز عرفه یا ماه رمضان در هر مکان بر اساس قواعد تعیین و آغاز و پایان روز و شب در همان منطقه است.

در واقع بر این اساس روز عرفه یک روز خاص یعنی همان نهم ذی حجه است که در هر سال چند مصداق دارد و در هر منطقه قطعه ای از زمان را به خود اختصاص می دهد و انجام اعمال و خواندن دعا و ... در همان منطقه بر اساس همان قطعه زمانی محاسبه می گردد.

۴- در نهایت توجه به این نکته مفید است که اصولاً در مورد دعای عرفه مکان خاصی بیان نشده بلکه در این روز حضور در صحرای عرفات یا در سرزمین کربلا و زیارت امام حسین علیه السلام در روایات مورد سفارش قرار گرفته است (۳) که البته خواندن دعای مشهور امام حسین در روز عرفه یا دعای امام سجاد در این روز هم فضیلت خاص خود را دارد؛ در نتیجه کسی که توفیق حضور در این دو مکان شریف را نداشت و در شهر و دیار خود بود، بر اساس محاسبه روز عرفه در منطقه خود می تواند اعمال عرفه مانند دعای روز عرفه را بخواند و بهره ببرد.

تطبیق زمان خواندن دعا با مکانی دیگر همانند آن است که ما در روز سیم ماه رمضان مشغول خواندن نماز عید فطر شویم بر

این مبنا که اکنون در عربستان مسلمانان مشغول خواندن نماز عیدند و بدیهی است که این امر صحیح نیست.

پی‌نوشت‌ها:

۱. علامه مجلسی، بحار الأنوار، مؤسسة الوفاء بیروت - لبنان، ۱۴۰۴ هـ ق، ج ۶۸، ص ۲۱۹.

۲. مکارم شیرازی ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴ ش، ج ۲۷، ص ۱۹۲، با اندکی تصرف.

۳. شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، انتشارات مؤمنین، قم، ۱۳۸۱ ش؛ اعمال روز عرفه.